

С. Я. Салига,

д. е. н., професор, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Я. В. Книш,

аспірант, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ, СТВОРЕНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

У статті запропоновано систему показників економічної ефективності доданої вартості, створеної регіональною економікою, яка, на відміну від існуючих, враховує основні принципи та використовує показники взаємодії й відповідності результатів і витрат діяльності регіону.

This article proposes a system of indicators of economic efficiency of value added regional economy, which, unlike the existing ones, taking into account the basic principles and uses the parameters of interaction and of the results and costs of the region.

Ключові слова: випуск, витрати, додана вартість, результати, валовий регіональний продукт, чистий регіональний продукт.

ВСТУП

Головною метою економічного розвитку України є покращення рівня життя кожного громадянина суспільства, яке можливе за рахунок підвищення економічної ефективності господарської діяльності кожного регіону та країни в цілому.

На національному рівні особливу увагу приділяють показнику приросту валового внутрішнього продукту в динаміці до попереднього року, на рівні регіонів — валовій регіональній продукції. Ці показники характеризують лише отримані результати, без урахування витрат, понесених для досягнення цих результатів.

Досягнення необхідного рівня ефективності функціонування можливо в умовах спостереження за станом зовнішнього середовища, яке дає інформацію про інституціональні та ринкові зміни, про активізацію економічних процесів, які призводять до мобілізації резервів. У зв'язку із цим аналіз ефективності дає змогу оцінювати результати діяльності та витрати, які відповідають цим результатам. Оцінка будь-якого економічного явища не може бути абсолютно точною, оскільки вона перебуває під впливом різних факторів [2, с. 134]. Так, на думку П. Хейне, ефективність пов'язана з відношенням результату до витрат. Вона може змінюватися при зміні оцінок, а отже, можна змінити ефективність будь-якого процесу [5, с. 170].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — удосконалити побудову показників економічної ефективності доданої вартості, створеної регіональною економікою.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ключовим показником, який характеризує витрати господарської діяльності регіону, є додана вартість, що об'єднує витрати на оплату праці найманих працівників та прибуток, отриманий від реалізації продукції.

Аналіз існуючих тлумачень економічної сутності поняття "додана вартість" свідчить про певні розбіжності серед науковців.

Додана вартість — це економічна категорія, яка визначає сукупний дохід, вироблений упродовж досліджуваного

періоду. Додана вартість характеризує результат виробничо-господарської діяльності [2, с. 135].

К. Макколнелл та С. Брю пропонують інше визначення цього поняття. Додана вартість є ринковою вартістю товарів та послуг за вирахування вартості використаних сировини та матеріалів, які придбані у постачальників. Вирахувавши та підсумувавши додану вартість, створену всіма суб'єктами, можна визначити величину валового внутрішнього продукту, тобто ринкову вартість сукупного обсягу виробництва [1, с. 135], а на регіональному рівні відповідно визначити величину валового регіонального продукту.

За словником Макміллана, додана вартість розраховується шляхом відрахування із вартості продукції вартості ресурсів, затрачених на її виробництво, придбаних у інших фірм. Тобто це сума заробітної плати та прибутку [3, с. 515].

На регіональному рівні економіки використовують такі терміни, як: "валовий регіональний продукт", "чистий регіональний продукт", "валова додана вартість", "чиста додана вартість". Валовий регіональний продукт розраховується як сума валової доданої вартості всіх видів економічної діяльності в основних цінах, включаючи чисті податки на продукти. У свою чергу, валова додана вартість в основних цінах розраховується як різниця між випуском та проміжним споживанням кожного виду економічної діяльності, зменшена на величину оплати послуг фінансових посередників. Проміжне споживання відображає витрати на товари та послуги, які використані для виробничих потреб, крім основних засобів, які відносяться до споживання основного капіталу.

Чистий регіональний продукт — це різниця між валовим регіональним продуктом та витратами на споживання основного капіталу.

Валова додана вартість, створена регіональною економікою, складається з витрат на оплату праці, споживання основного капіталу та чистого прибутку.

Чиста додана вартість враховує витрати на оплату праці найманих працівників, податків за винятком субсидій, пов'язаних з виробництвом та чистого прибутку.

На наш погляд, показниками економічної ефективності доданої вартості, створеної регіональною економікою, є

результати та витрати. У свою чергу, результати повинні виступати наслідком витрат, які є причиною отриманих результатів та мають бути пов'язані між собою й відповідати одне одному.

Ми пропонуємо щодо результату взяти за основу такі показники: випуск товарів і послуг, валовий регіональний продукт та чистий регіональний продукт, а щодо витрат — валову додану вартість та чисту додану вартість.

Розрахунок загальної ефективності дає можливість отримати загальну величину економічного ефекту, який використовується при уточненні ресурсів національного та чистого доходу суспільства з метою обґрунтування необхідних темпів розвитку господарства регіону та покращення матеріального благоустрою населення.

Розрахунок порівняльної економічної ефективності застосовується при зіставленні варіантів господарських рішень та виборі найкращого з них. Призначення показника порівняльної економічної ефективності полягає у визначенні найкращого варіанта господарського рішення та досягнення мінімальних витрат [4]. Цей показник розраховується при вирішенні питань виробництва, під час розробки та впровадження нової техніки та технологій.

Ми пропонуємо систему показників загальної та порівняльної ефективності доданої вартості, створеної регіональною економікою, яка базується на відношенні результатів до витрат (рис. 1).

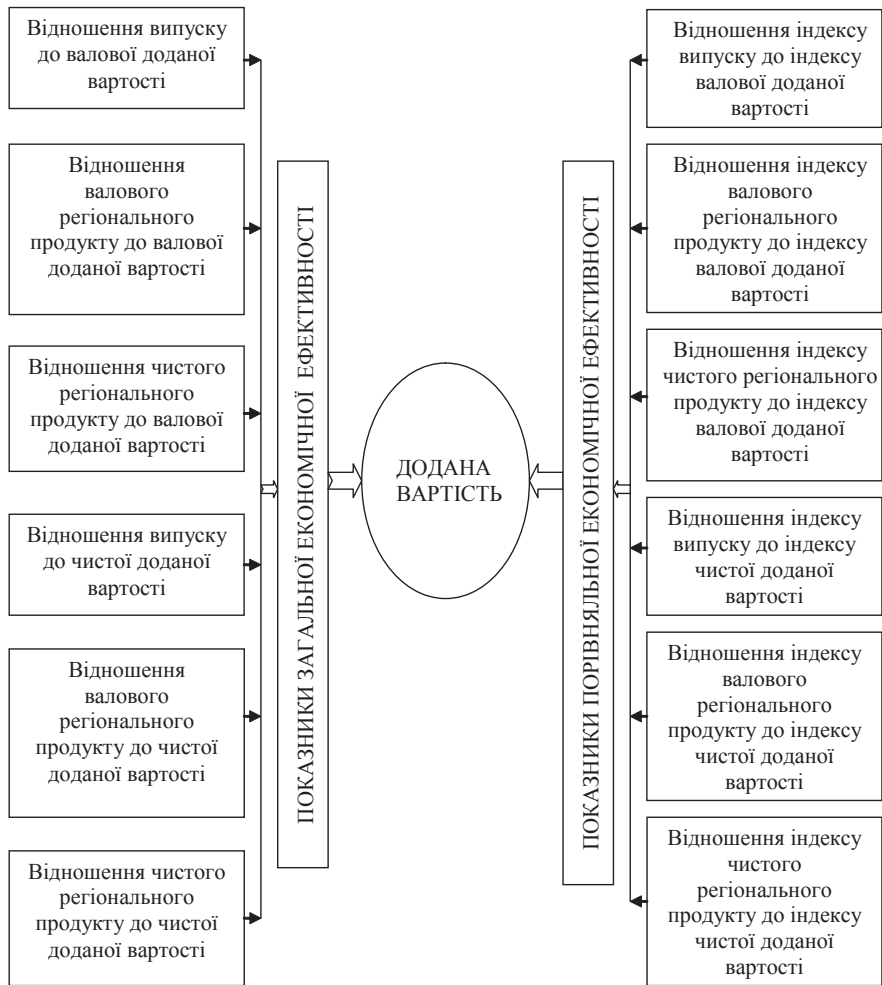
Запропонована система показників економічної ефективності доданої вартості має певну проблему при виборі норми, за якою необхідно оцінювати стан економічної ефективності функціонування регіональної економіки. Ми пропонуємо встановити нормативне значення для показника економічної ефективності доданої вартості, яке дорівнює або перевищує одиницю. Загалом ця норма повинна бути встановлена Міністерством економіки України.

Оскільки на сьогодні відсутній цей критерій, на нашу думку, доцільно при виборі з декількох варіантів найкращим вважати той, де індекс результату перевищує індекс витрат та значення показника економічної ефективності буде мати найбільше значення.

Запропоновані показники економічної ефективності доданої вартості, а саме: відношення обсягу випуску товарів і послуг до валової доданої вартості, валового регіонального продукту до валової доданої вартості, чистого регіонального продукту до валової доданої вартості, обсягу випуску товарів і послуг до чистої доданої вартості, валового регіонального продукту до чистої доданої вартості, чистого регіонального продукту до чистої доданої вартості, — використовуються для аналізу та оцінювання економічної ситуації в регіоні, дають можливість планувати додану вартість для досягнення необхідних показників обсягу випуску, валового регіонального продукту та чистого регіонального продукту.

ВИСНОВКИ

Показниками економічної ефективності доданої вартості, створеної регіональною економікою, є результати та

Рис. 1. Узагальнена схема системи показників економічної ефективності доданої вартості, створеної регіональною економікою

витрати. У свою чергу, результати повинні виступати наслідком витрат, які є причиною отриманих результатів і мають бути пов'язані між собою та відповідати один одному. Як результат пропонуємо взяти за основу такі показники: випуск товарів і послуг, валовий регіональний продукт та чистий регіональний продукт, а як витрати — валову додану вартість та чисту додану вартість. Нормативне значення для показника економічної ефективності доданої вартості має бути встановлене Міністерством економіки України та дорівнювати або перевищувати одиницю.

Література:

1. Макконелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с 14-го англ. изд. / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 972 с.
2. Мерзликina Е.М. Показатели оценки эффективности деятельности экономического субъекта и методы их анализа / Е.М. Мерзликina // Известия вузов. Проблемы полиграфии и издательского дела. — 2005. — № 4. — С. 132—144.
3. Словарь современной экономической теории Макмиллана. — М.: ИНФРА-М, 2003. — 608 с.
4. Хачатуров Т.С. Методы и практика определения эффективности капитальных вложений / Т.С. Хачатуров. — М.: Экономика, 1964. — 279 с.
5. Хейне П. Экономический образ мышления: пер. с англ. / П. Хейне. — 2-е изд. — М.: Дело, 1992. — 704 с.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2012 р.